

Vjeko Božo JARAK, *Rano kršćanstvo*, Biblioteka "Slovoznak", Plehan, Plehan-Ljubljana, 1986, stranica 167.

U ovom djelu pisac Vjeko Božo Jarak traga za izvornom slikom kršćanstva koja bi bila pročišćena od povijesnih naslaga i tako postala pristupačnijom razumijevanju suvremena čovjeka. Kršćanstvo se naime pojavilo u određenom vremenu, na određenom prostoru, to jest u prvom stoljeću našeg računanja vremena u evropsko-azijsko-afričkom mediteranskom svijetu, gdje je prevladavala grčko-rimska kultura i civilizacija. Dakako da su svi ti čimbenici utjecali na stvaranje i oblikovanje kršćanstva. Zato bolje poznavanje svih onih povijesnih uvjetovanosti koje su utjecale na oblikovanje kršćanstva u velikoj mjeri pomaže boljem poznavanju i razlikovanju izvornog sadržaja kršćanske poruke odnosno samog Kristova propovijedanja.

Pisac je u ovoj knjizi izvrsno orisao povijesni i religijski okvir ranog kršćanstva (str. 755) te Isusovo navjestiteljsko djelovanje i njegovo značenje za spasenje čovjeka (str. 59–154).

Da bi čitatelj bolje upoznao duhovno ozračje u kojem je živio i djelovao Isus, pisac detaljno opisuje židovsku zajednicu; njezine vjersko-političke stranke (saduceji, farizeji, eseni, zeloti) i temeljne vjerske poruke (monoteizam, mesijanizam, Mojsijev zakon i izabrani narod). U kratkim je crtama iznio sve ono što je utjecalo na život i djelo Isusa Krista kao čovjeka Židova. Moramo imati na umu da je Isus iz Nazareta kao čovjek učio i od svojeg oca Josipa i od svoje majke Marije te od svojih rabina u nazaretskoj sinagogi i u školi koja se nalazila tik do sinagoge. U određenoj mjeri Isus je, mogli bismo reći, kao čovjek ovisan o društvu u kojem je odrastao, živio i djelovao.

Međutim na rađanje i na razvoj kršćanstva utjecao je u velikoj mjeri i grčkorimski svijet. Zato pisac s pravom poseže za onim helenističkim elementima koji su mogli utjecati na mlado kršćanstvo (grčki svijet i njegova religioznost, helenizam, misterij, Mitrin kult, gnosticizam, kult cara, pučka religija).

U drugom dijelu pisac prikazuje samog Isusa Krista: njegovo djelovanje i osnivanje prve kršćanske zajednice. Kršćanstvo je vezano uz Isusa iz Nazareta, koji se rodio, živio i djelovao u duhovno-religioznom svijetu što ga je pisac ocrtao u prvom dijelu knjige. Pisac na temelju nekršćanskih i kršćanskih izvora dokazuje njegovu opstojnost, premda to danas zapravo više ne bi trebalo dokazivati, jer je sigurnije da je živio Isus negoli Julije Cezar. Međutim ti će podaci našem čitatelju biti od velike koristi u onim životnim situacijama u kojima će mu netko, kad-tad, ipak osporavati povijesno postojanje Isusa Krista. Ovi podaci imaju veliku apologetsku vrijednost. No pisac se ne zaustavlja samo na dokazivanju Isusove opstojnosti nego prikazuje njegovu poruku: njegovo navještanje, njegovu izvornost i nenadomjestivost.

U nastavku pisac opisuje rađanje i razvoj prve kršćanske zajednice. Tu razjašnjava stvari koje su u Crkvi dugo bile nepoznate ili previše pojednostavljene. Pokušava opisati onu vrlo složenu sliku mladoga kršćanstva kakvu dobivamo ako u proučavanju uzmemo u obzir sve sastavnice, sve činjenice, sve čimbenike što su utjecali na rađanje i razvoj kršćanstva potkraj prvog i na početku drugog stoljeća u onom nama dobro poznatom grčko-rimskom svijetu Sredozemlja. Pisac opisuje najprije kršćansku zajednicu u Jeruzalemu, koju su

sačinjavali Židovi što povjerovali u Isusa kao Mesiju, Spasitelja. Njima je Isus postao trajnom orijentacijom na putu do ostvarenja zreloga ljudstva. U njemu su prepoznali djelotvornu sveobuhvatnu Božju dobrotu. Postali su kršćani, a da se zapravo nisu odrekli svojega židovskog mentaliteta, svojega židovskog vjerovanja, svoje židovske kulture i naslijeđene duhovne baštine. Naprotiv, oni su sve to, prihvaćajući Isusa kao Mesiju, oplemenili i produbili. U tom su smislu postali zreliji ljudi, zreliji Židovi: otvoreni jedni prema drugima, svi zajedno otvoreni prema trećem svijetu (Rim i Crčka, poganstvo). Grčko-rimskom svijetu prenosili su svoju kršćansku poruku a zauzvrat su od njega primali i prihvaćali njegove uljudbene vrednote (jezik, filozofiju, način življenja i drugo). Pisac je dotaknuo sve te čimbenike temeljeći svoja izlaganja na kršćanskim izvorima (Djela apostolska, Pavlove i Ivanove poslanice, djela crkvenih otaca iz početka i sredine drugog stoljeća).

Sve je to pisac poduzeo da bi suvremenu kršćaninu u nas prikazao postanak kršćanstva onako kako se on stvarno i događao.

Naše kršćanstvo danas doživljava duboku krizu. Broj kršćanskih praktikanata stalno se smanjuje, a i one koji su još vjerni konvencionalnom kršćanstvu sve više prožima nesigurnost i malodušnost, osjećaj manje vrijednosti i tjeskobe (str. 156). Kršćanstvo se danas mora obnoviti. Mora se odreći svakog oblika povijesnog nanosa i taloga i sebe prepoznati u iskonskom naviještanju Kristovu. Upravo je zato proučavanje osobe i djela Isusa iz Nazareta te ranog kršćanstva izvanredno važno.

Knjiga će svakome koji je bude pročitao razjasniti mnoge pojmove, ispraviti (možda) krive slike i pomoći mu da bolje upozna Isusa Krista. To je konačno i cilj ove knjige.

Adalbert Rebić

Celestin TOMIĆ, *Veliki proroci*. Knjige: Druga o kraljevima, Druga ljetopisa, Izaija, Jeremija, Ezekiel, Mihej, Nahum, Sefanija i Habakuk, Zagreb, Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca, 1987, 244 stranice.

Ovaj svezak (sedmi po redu) nastavak je piščeve "Povijesti spasenja". Obrađuje Drugu knjigu o kraljevima i Drugu knjigu ljetopisa, u kojima biblijski pisci opisuju djelovanje starozavjetnih proroka i same proroke pisce, velike (Izaija, Jeremija i Ezekiel) i male (Mihej, Nahum, Sefanija i Habakuk). Ovi proroci djeluju u Izraelu u njegovo najkritičnije i najsudbonosnije povijesno vrijeme: od 741. godine, kada je Izaija pozvan među proroke i kada sve više u Palestinu prodire asirska okupacijska vlast, pa do vremena babilonskog sužanjstva (587–538. godine pr. Kr.).

Pisac najprije izlaže vrijeme proroka Izaije, Izaijino djelo i poruku (str. 11–68). Slijedi tumačenje proroka Miheja, Izaijina suvremenika (str. 69–78). Slijedi opis povijesno-političke situacije u Izraelu i Judeji od vremena kralja Manašeja (687–642) pa do vremena Jošijine obnove (621. godina pr. Kr.). U to vrijeme pisac smješta proroke Nahuma, Sefaniju i Habakuka te tumači njihov lik, njihovo djelo i poruku (str. 103–114). U nastavku opisuje Jeremijino doba (predvečerje judejske nacionalne katastrofe): tumači njegov lik, razlaže